

בְּתִינוּק, דִּלְקָא עֲבָדֵי לֵיהּ, שישמע קולו [של העינבל] כשיתענע (מאירי), ויהנה הקטן מהזוג המקשקש (דברות משה נג, י. ראה בביאורו להלן נט, א שאינו כדי לדעת היכן הקטן כמו בבהמה).

אָבֵל גְּדוֹל תְּכַשִּׁיט הוּא לֵיהּ, ושיעור גדול לענין זה, הוא משעה שיכיר ויהנה מענייני יופי וירצה להתנאות בפני אחרים (דברות משה נג, י).

לְמַאי חָזוּ, שכיון שניטל הענבל ואינו יכול להשמיע קול, הרי הוא ככלי שנשבר, ואף אם היה טמא נטהר מטומאתו (ע"פ רש"י ורי"טב"א). ואף אם ראוי עדיין למלאכה אחרת שלא מעין מלאכתו הראשונה, מכל מקום נטהר, כיון שכלי מתכת שנשבר אין דרך לשנותו למלאכה אחרת, משום שקל לתקנו, וגם מפני שתשמישו חשוב (חז"א כלים יח, א). וטהרת כלי מתכות ושאר כלים בשבירה, נלמדת מטהרת כלי חרס שנאמר בו 'ואותו תשבור', ששבירתו מטהרתו בכך שבטל ממנו שם כלי, ולמדים מכך לכל הכלים שגם בהם שייך טעם זה. ועוד, שק"ו הוא, ומה כלי חרס שאין לו טהרה במקוה, נטהר בשבירה, כל הכלים שיש להם טהרה במקוה לא כל שכן (תשובות הרי"ד קיא).

וְהַתְּנִיָּא, בברייתא שנשנתה על משנה זו (רש"י). שאף שלפנינו הברייתא היא במסכת כלים ואילו המשנה היא במסכת פרה (קושיית התוס'), ישנן הרבה ברייתות שהובאו בגמרא ואינן בתוספתא שלנו, וכך גם ברייתא זו אינה הברייתא שבתוספתא במסכת כלים [כמבואר בתוס' ד"ה וכן] שבתוספתא איזמל ורהיטני הובאו בשתי ברייתות נפרדות ובשינוי לשון, אלא ברייתא אחרת היא שהיה ידוע לרבא שנשנית על המשנה במסכת פרה (מגניי שלמה).

בְּשַׁעַת מְלָאכָה חֲבוּר, כיון ששני החלקים משמשים לתשמיש אחד וצריכים זה לזה בשעת מלאכה (תוס' לעיל מה, ב).

שְׁלֵא בְּשַׁעַת מְלָאכָה אֵינוּ חֲבוּר לֹא לְטוּמְאָה וְלֹא לְהַזְאָה, אבל בענבל וזוג, חיבורם חיבור גם שלא בשעת מלאכה, כיון שחיבורם קבוע ואין דרך להפרידם (חז"א פרה טו, יד, וכן משמע ברש"י שדוקא בדבר שדרך להפרידו שלא בשעת מלאכה, אינו נחשב אז חיבור). ויש שכתב, שגם ענבל וזוג דינם כמספורת ואיזמל, שמן התורה אינם נחשבים מחוברים שלא בשעת מלאכה, ומדרבנן, לענין טומאה חיבורם חיבור גם שלא בשעת מלאכה אטו שעת מלאכה, ולענין הזאה אין חיבורם חיבור אף בשעת מלאכה אטו שלא בשעת מלאכה (משנה אחרונה פרה יב, ח).

שֶׁל דִּלְת וְעֵשָׂאוּ לְבַהֲמָה טְמֵאָה, מכאן ולהבא, ואף שלא עשה בו מעשה אלא שחשב עליו ותלואו על הבהמה, ותלייה אינה מעשה, אעפ"כ כל הכלים יורדים לידי תורת טומאה במחשבה (רש"י). ודוקא כשתלה את הזוג על הבהמה, שאז המחשבה נגמרה, אבל אם חשב לתלותו ועדיין לא תלאו, אינו מקבל טומאה, כי המחשבה לא נגמרה (משנה אחרונה כלים כה, ט, ושכן מבואר ברש"י). ויש שנראה מדבריו שאף אם לא תלה את הזוג על הבהמה, מקבל טומאה (שם, שכן משמע ברע"ב שם [ובפיה"מ]).

אֵף עַל פִּי שְׁחִיבּוֹ לְדִלְת וְקִבְעוּ בְּמִסְמָרִים טְמֵא, ומקבל טומאה גם מכאן ולהבא, לפי שהחיבור אינו נחשב מעשה, אלא צריך שישנהו מכמות שהיה (רש"י). וכל זה לדעת חכמים הסוברים (ב"ב סו, ב) שתלוש ולבסוף חיברו אינו כקרקע, אבל לרבי אליעזר (שם) הסובר שדינו כקרקע, אינו מקבל טומאה מכאן ולהבא, כי אף שהחיבור אינו נחשב שינוי מעשה, מכל מקום כיון שהוא מחובר ובטל לקרקע, אינו בתורת קבלת טומאה [אך גם לרבי אליעזר, זהו רק לענין קבלת טומאה מכאן ולהבא, אבל אם כבר נטמא הזוג, אין הטומאה פוקעת ממנו מחמת חיבורו לקרקע] (קובץ שמועות חולין לב). ויש שהסתפק בזה, שיתכן שגם לרבי אליעזר, כיון שלא עשאו מתחילה על דעת לחבור, לא פוקע ממנו דין קבלת טומאה בלא שינוי מעשה (חז"א כלים יט, א).

שֶׁקָל הַכִּלִּים יוֹרְדִין לְיַדֵּי טְמֵאָתָן בְּמַחְשָׁבָה, מחשבה זו, יש שכתב שהכוונה היא לדיבור, אבל מחשבה לחוד אינה מועילה להוריד את הכלי לידי טומאה (תוס' יו"ט כלים כה, ט). ויש שכתב, שנראה שנחלקו בזה ראשונים אם מחשבה היינו דיבור, או שדי במחשבה בלבד ללא דיבור (תפארת ישראל שם בועז י).

וְאֵין עוֹלִין מְדֵי טְמֵאָתָן אֶלָּא בְּשֵׁנוֹי מַעֲשֵׂה, כי דיבור אינו מבטל מעשה, ולמדים מפסוק שמחשבה לקבלת טומאה נקראת מעשה (קידושין נט, ב ורש"י שם).

אִי לֹאוּ מְנָא הוּא עֲנָבֵל מְשוּי לֵיהּ מְנָא, בתמיה, וכי מחמת הענבל יחשב הזוג לתכשיט (רש"י), שסברה הגמ' בהוה אמינא שזוג אינו נחשב כלי מחמת שימוש להשמעת קול אלא רק מחמת היותו תכשיט, ולזה אין צורך בענבל (שפת אמת).

הַעוֹשֶׂה זֵגִין לְמַכְתָּשֶׁת, שמפטמים בה סמונים לקטורת, לפי שהקול יפה לבשמים (רש"י). ויש שכתב, שדוקא קול של דיבור יפה לבשמים, וטעם עשיית הזגים הוא כדי להנעים את קול המכתשת שהוא עבה וגס (שפת אמת).